

bildiri

Yazar Bildiri Bildiri

Gönderim Tarihi: 14-May-2021 02:56PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1585924636

Dosya adı: bildiri_intihal.docx (65.52K)

Kelime sayısı: 4957

Karakter sayısı: 33466

COVID-19 SALGIN SÜRECİ SERBEST BÖLGELERE YÖNELİK ÖNLEMLER: VERGİ VE İSTİHDAM BAKIMINDAN BİR DEĞERLENDİRME

MEASURES FOR FREE ZONES DURING THE COVID-19 PANDEMIC: AN EVALUATION IN TERMS OF TAX AND EMPLOYMENT

ÖZ

Covid-19 salgın sürecinin getirmiş olduğu belirsizlik durumu piyasalarda devlet desteğini kaçınılmaz kılmış, tüm dünyada sürecin neden olduğu olumsuz ekonomik ve mali etkilerin azaltılmasına yönelik birtakım önlemler alınmıştır. Söz konusu önlemler ihracatın artırılması, gelir yaratma ve ilave istihdam sağlama amacı taşıyan serbest bölgeler için de kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda salgının etkilerinin sınırlandırılabilmesi ve istihdamda sürekliliğin sağlanması amacıyla açıklanan bir dizi ekonomik ve mali önlemler paketi içerisinde serbest bölgelere yönelik düzenlemelere de yer verilmiştir. Lojistik merkezler olarak öneme sahip olan serbest bölgelere yönelik salgın sürecinde alınan önlemlerden biri 09.06.2020 tarihli ve 31150 sayılı Resmî Gazete yayımlanan “İhtisas Serbest Bölgelerinde Sağlanacak Destekler Hakkında Karar” ile çıkarılmıştır. Söz konusu karar ile “ihtisas” üretiminin gerçekleştiği serbest bölgelerde uluslararası rekabet gücünün geliştirilmesi ve ihracat ve hizmet gelirlerinin artırılması hedeflenerek işçi ücreti, kira ve kredi kısıtlamalarında destekler sunulmasına karar verilmiştir. Bir diğer düzenleme ise 06.02.2021 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 3516 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile olmuştur. Bu düzenleme ile Serbest Bölgeler Kanununun geçici 3/2-b maddesinde gelir vergisi istisna uygulaması kapsamında FOB bedelinin en az %85’i olarak belirlenmiş olan ihracat oranının 2020 yılı için %80 olarak uygulanması kararlaştırılarak “ücret stopajı teşviki” sağlanmıştır. Bu önlem ücret tabanlı teşvik bağlamında değerlendirilmekte ve serbest bölgeler için söz konusu olağanüstü süreçte önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Serbest bölgelere yönelik yapılan ve istihdamı doğrudan etkileyen vergisel nitelikli önlemlerle diğer birtakım önlemlerin yer aldığı bir diğer düzenleme ise Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan “Covid-19 Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi” ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile yatırım hacmini, ihracatı, üretim olanaklarını, istihdamı arttırmak ve sektörel ve bölgesel anlamda geri kalmış alanların kalkınmasına hizmet etmek amacıyla özel bir statü ve kanun ile kurulan vergisel anlamda birçok avantaj tanıyan serbest bölgelerde salgın sürecinde yukarıda sıralanan düzenlemelerin ve diğer önlemlerin istihdam boyutunda ne denli bir etki yarattığı-yaratacağına dair genel bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle Covid-19 salgın sürecinin ekonomik ve mali etkileri tespit edilip alınan önlemler ve etkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

ABSTRACT

The uncertainty brought about by the Covid-19 pandemic process made Government assistance inevitable in the markets and hence, all over the world, some measures were taken to reduce the negative economic and financial impacts caused by the process. These measures have also become indispensable for free zones, which aim to increase exports, income generate and provide additional employment. In this context, regulations for free zones were included in a series of economic and financial measures the package announced in order to limit the effects of the pandemic and to ensure permanent in employment. One of the measures taken during the pandemic process for free zones, which are important as logistics centers, was taken with the “Decision on Government Assistant to be Provided in Specialized Free Zones” published in the

Official Gazette dated 09.06.2020 and numbered 31150. With the given decision, it was decided to provide support within the scope of workers' wages, rent and credit, by aiming to improve international competitiveness in free zones where specialized production takes place and to increase export and revenues service revenues. Another regulation has been made with the President's Decree No. 3516 published in the Official Gazette dated 06.02.2021. With this regulation wage stoppage incentive was provided by deciding the export rate -which was determined to be at least 85% of FOB value within the context of income tax exemption application in provisional article 3/2 of the "Free Trade Areas Law"- to be 80% for 2020. This regulation is evaluated in the context of wage-based incentives and seen as an important development for free zones in this emergency process. Another regulation which includes the tax-related measures and other set of measures towards free trade area and affects employment directly has been realized with Covid-19 Economic Stability Shield Package" prepared by the Ministry of Treasury and Finance. It is aimed to make a general evaluation of what kind of effect the regulation and other measures listed above on the employment dimension within the pandemic process created or are going to create at free zones established with a special status and law with many advantages in terms of tax in order to increase investment volume, export, production opportunities, employment and to see development of sectoral and regional underdeveloped areas. In this context, first of all, the economic and financial impacts of the Covid-19 pandemic process will be identified and the measures taken and their effects will be evaluated.

1. GİRİŞ

18 Aralık 2019'da Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan kentinde ortaya çıkan salgın, kısa sürede Uzak-Doğu, Amerika, Avrupa ve diğer ülkelere yayılmış ve 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından "pandemi" (küresel salgın hastalık) olarak ilan edilmiştir. Mart 2020 itibarıyla ülkemizi de etkisi altına alan salgın, insan hayatı için ciddi bir tehdit unsuru oluşturmakla birlikte 2008 küresel finansal krizinden daha derin ekonomik etkiler ortaya koyarak gerek küresel gerekse ulusal ölçekte ekonomik faaliyetleri olumsuz etkileyip, ekonomilerde belirsizliğe ve durgunluğa neden olmuştur.

Covid-19 salgın sürecinin ekonomilere getirmiş olduğu bu durgunluk nedeniyle ülkeler kendi gerçekliklerinden hareketle 21 başta sağlık alanı olmak üzere ekonomik ve sosyal hayatta birçok önlem almıştır. Zira salgının geride bıraktığı bir yıl göz önüne alındığında sürecin ne zaman nihayete ereceğinin bilinmemesi de bu önlemlerin gerekliliğini göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye de salgın sürecinde söz konusu alanlarda önlemler almış ve salgının seyrine göre de bu önlemleri zaman zaman yenilemiştir. Bu çalışma Türkiye'nin salgın döneminde serbest bölgelere yönelik olarak aldığı önlemleri konu edinmiştir. Bu konudan hareketle çalışmada serbest bölgelere yönelik alınan önlemlerin vergi ve istihdam boyutuyla genel bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada öncelikle salgın sürecinin genel ekonomik etkilerine ilişkin değerlendirme sunulacaktır. Bu bağlamda salgının genel olarak ekonomik faaliyetlerde, ticaret hacminde ve istihdamda ne gibi etkiler oluşturduğu ikincil veriler aracılığıyla tespit edilip betimsel bir analiz yapılacaktır. Diğer yandan serbest bölgeler, serbest bölgelerin genel ticari görünümü ve serbest bölgelere yönelik muafiyetler konu edilecektir. Son olarak 09.06.2020 tarihli ve 31150 sayılı Resmî Gazete yayımlanan “İhtisas Serbest Bölgelerinde Sağlanacak Destekler Hakkında Karar”, 06.02.2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3516 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan “Covid-19 Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi” çerçevesinde salgın sürecinde serbest bölgelere yönelik alınan önlem paketleri incelenecek ve bu önlemlerin ticari alanda önemli bir yere sahip olan serbest bölgelerin istihdamında ne gibi etkiler yarattığı/yaratacağı tartışılacaktır.

2. COVID-19 SALGIN SÜRECİ VE EKONOMİK ETKİLERİ

Az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler ile küresel sistemi bütünüyle etkisi altına alan Covid 19 salgını ülke ekonomilerinde ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Salgının yayılmasını engellemek amacıyla sosyal hayata ilişkin getirilen bir dizi tedbirlerin (kısmi veya tam kapanma gibi) hizmet sektörünü neredeyse işlevsiz hale getirmesi, küresel düzeydeki etkisi nedeniyle tedarik zincirinde yaşanan aksaklıklar ve buna bağlı iç ve dış ticaretin, sanayi üretiminin hızla gerilemesi, tüketici ve üretici güven endekslerinde düşüşlerin yaşanması, bir takım finansal sorunların ortaya çıkması, bütçe gelirlerindeki azalmaya karşılık harcamalarda (özellikle sağlık ve sosyal nitelikli harcamalarda) artış nedeniyle oluşan dengesizlik, işsizlik, ekonomik yapıda artan belirsizlik, yatırımların azalması, ekonomik büyümede yaşanan gerileme bunlardan bazılarıdır (Adıgüzel, 2020: 191-192).

Her ülkenin etkilenme boyutu, salgının yayılma yoğunluğunun farklı olması, ülkenin mevcut ekonomik, mali, sosyal ve kültürel yapısı, dünya ticaretindeki yeri gibi etkenler ve hali hazırda devam eden salgın süreci göz önüne alındığında, Türkiye’de salgının ekonomik etkilerinin ne olduğu sorusuna cevap vermek güç olmakla birlikte, salgın sürecinin birinci yılının tamamlandığı düşünüldüğünde, son bir yıllık sürecin ekonomik yaşamda neler yarattığını anlamlandırmak gerek alınan politikalar gerekse geleceğe dair çizilecek senaryolar açısından önem arz etmektedir.

2018 döviz krizinin ekonomi üzerindeki etkileri tam anlamıyla açıklanmadan salgının baş göstermesi, salgının etkilerinin ortaya konulmasını güçleştiren bir diğer durum olmakla birlikte

salgın öncesi süreç ve salgın dönemi makro ekonomik göstergelere bakarak değerlendirme yapmamız mümkündür.

Bu bağlamda 2017-2020 yılları içerisinde çeyrek dönemler itibariyle büyüme oranlarındaki değişimin gösterildiği Tablo 1.'e baktığımızda; 2018 yılında yaşanan döviz darboğazı etkisine bağlı yatırımların büyüme üzerindeki negatif etkisiyle ekonomide meydana gelen küçülmenin 2019 yılının ilk yarısında da devam ettiğini, takip eden üç çeyreklik dönemde artış eğiliminde olan büyüme rakamlarının salgının ülkemizde ilk ortaya çıktığı döneme bağlı olarak etkilerini gösterdiğini ve 2020 yılının ikinci çeyreğinde %-10,3 oranında ekonomide küçülmenin yaşandığını söylemek mümkündür.

Tablo 1. Büyüme Oranları (GSYH)

	2017				2018				2019				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	5,3	5,3	11,8	7,3	7,5	5,8	2,5	-2,7	-2,6	-1,7	1,0	6,4	4,5	-10,3	6,3	5,9

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Büyüme - T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB, (Çevrimiçi), 29.04.2021.

Salgın etkilerinin incelenmesinde önem ifade eden ithalat, ihracat, işsizlik gibi temel ekonomik göstergelerin Ticaret Bakanlığınca yayınlanan Türkiye'nin ekonomik görünümünün (Mart 2021 itibariyle) yıllara göre bir arada gösterildiği tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2. Temel Ekonomik Göstergeler (Mart 2021 İtibariyle)

	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
GSYH ARTIŞI, 2009 Fiyatlarıyla, %	6,9	8,4	6,1	3,3	7,5	3	0,9	1,8
GSYH, Cari Fiyatlarla, milyar TL	171	1.168	2.351	2.627	3.134	3.758	4.320	5.048
GSYH, Cari Fiyatlarla, \$	273	777	867	869	859	797	761	717
NÜFUS, Bin Kişi	64.269	73.142	78.218	79.278	80.313	81.407	82.579	83.386
KİŞİ BAŞINA GSYH, Cari Fiyatlarla, \$	4.249	10.629	11.085	10.964	10.696	9.792	9.213	8.599
İHRACAT (GTS,F.O.B.),Milyon \$	-	-	151	149,2	164,5	177,2	180,8	169,7
İHRACAT (GTS)/GSYH,%	-	-	17,4	17,2	19,2	22,2	23,8	23,7
İTHALAT (GTS,C.I.F.),Milyon \$	-	-	213,6	202,2	238,7	231,2	210,3	219,5
İTHALAT (GTS)/GSYH,%	-	-	24,6	23,3	27,8	29	27,6	30,6
İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI(%GTS)	-	-	70,7	73,8	68,9	76,6	86	77,3
SEYAHAT GELİRLERİ,Milyar \$	7,6	22,6	26,6	18,7	22,5	25,2	29,8	10,2
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR (GİRİŞ),Milyar \$	1	9,1	19,3	13,8	11	12,8	9,3	7,7
CARİ İŞLEMLER DENGESİ	-3,6	-5,7	-3,2	-3,1	-4,7	-2,6	1,2	-5,1
İŞYH,%	-	-	-	-	-	-	-	-
İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI, %	-	46,5	51,3	52	52,8	53,2	53	49,3
İŞSİZLİK ORANI, %	-	11,1	10,3	10,9	10,9	11	13,07	13,2
İSTİHDAM ORANI, %	-	41,3	46	46,3	47,1	47,4	45,7	42,8

TÜFE, (On iki aylık ortalamalara göre değişim)(%)	8,6	7,7	7,8	11,1	16,3	15,2	12,28
---	-----	-----	-----	------	------	------	-------

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, “Ekonomik Görünüm: Mart 2021”, (Çevrimiçi), https://ticaret.gov.tr/data/Mart_2021.pdf, 25.04.2021.

Tablo 2. de görüldüğü üzere; 2019 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %86 iken bu oran 2020 yılında 8,7 puan azalış göstererek %77,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Türkiye’nin dış ticaret açığını kapatma performansının bir önceki yıla göre azaldığını göstermektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırım girişleri ise 2019 yılında 9,3 milyar dolar iken 2020 yılında 7,7 milyar dolara gerilemiştir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yatırım yapılan ülkeye makroekonomik olarak katkıları istihdam artışı yaratma, doğal kaynakların etkin kullanımı ve dış ticaret açığının nispeten azaltılması gibi (Çütçü & Kan, 2018: 1) faydaları göz önüne alındığında son bir senede söz konusu katkıların makro anlamda azaldığını söylenmek mümkündür. Türkiye’nin emek piyasasına yönelik genel görünümü göz önüne alındığında işsizlik oranı 2017’ye kadar azalan bir görünüm sergilerken 2019 ve 2020 yıllarında 2 puanlık bir artış sergilemiştir. Bu durum Türkiye’nin gerek işgücünün yapısal sorunlarından gerekse salgının yarattığı olumsuz koşullardan kaynaklanabilmektedir. Nitekim istihdam oranı 2019 yılında %45,7 iken 2020 yılında salgının da etkisiyle 2,9 puanlık bir azalış sergilemiş ve %42,9’a gerilemiştir.

Salgın sürecinin yukarıdaki iki tablo ve yapılan açıklamalarda belirtilen etkileri ile ekonomik konjonktür, döviz kurları, dış borç gibi alanlarda, turizm, bankacılık ve finans gibi bazı sektörler üzerinde de etkisi söz konusu olmaktadır. Çalışmamızda istihdam ve vergi bağlamında Covid-19 sürecinde alınan tedbirler ve bu tedbirlerin serbest bölgeler bakımından etkisi irdeleneceği için istihdam, vergi gelirleri ve bütçe dengesi açısından etkileri daha ayrıntılı olarak aşağıda ele alınmış olup, büyüme ve dış ticaret üzerindeki etkisi genel hatlarıyla yukarıda ifade edilmiştir.

2.1. İSTİHDAM AÇISINDAN ETKİLERİ

Ekonominin daralma yaşadığı salgın döneminde arz ve talepte gerçekleşen değişim kuşkusuz istihdam üzerinde de etkiler yaratmaktadır. Balcı ve Çetin’e göre Türkiye’nin son dönemlerde yükselme trendinde olan işsizlik oranları hem genel yaş grubunda hem de yüksek genç işsizlik oranlarıyla küresel krizde daha da artabilecektir (Balcı & Çetin, 2020: 26). Nitekim işgücüne dair istatistikler incelendiğinde bu olumsuz tablo daha da belirginleşmektedir. Türkiye genelinde 15 ve yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı 2021 yılı Şubat ayında Ocak ayına göre 250 bin kişi artarak 4 milyon 236 bin kişiye ulaşmıştır. İşsizlik oranı ise 0,7 puanlık artış ile %13,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. İstihdam edilenlerin sayısı ise 2021 yılı Şubat ayında Ocak ayına

göre 22 bin kişi azalarak 27 milyon 477 bin kişi, istihdam oranı ise 0,1 puanlık azalış ile %43,4 olarak gerçekleşmiştir. İşgücü miktarı ise 2021 yılı Şubat ayında Ocak ayına göre 226 bin kişi artarak 31 milyon 712 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0,3 puanlık artış ile %50,1 olarak gerçekleşmiştir. Çalışma hayatının dezavantajlı gruplarından birini oluşturan gençler arasında da işsizlik giderek artış göstermiştir. Genç nüfus içerisinde (15-24 yaş) işsizlik oranı Ocak ayına göre 0,4 puanlık artışla %26,9; istihdam oranı 0,3 puanlık azalışla %28,1 olmuştur. Genç nüfus içerisinde işgücüne katılma oranı ise bir önceki aya göre 0,1 puan azalarak %38,5 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2021).

Türkiye emek piyasasının yapısal özellikleri değerlendirildiğinde yapısal işsizlik ve genç işsizliğinin varlığı halihazırdaki sorun alanlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda salgın öncesinde mevcut bu sorunların salgının katalizör etkisiyle derinleştiğini söylemek mümkündür. Nitekim salgının önümüzdeki dönemlerde düşük büyüme etkisi yaratacağına ilişkin beklentiler istihdamdaki büyümenin de sınırlı olacağı yönündeki senaryoları da güçlendirmektedir. Belirtmek gerekir ki büyüme oranlarındaki iyileşme ileriki dönemlerde gerçekleşse dahi bu mutlaka istihdam yaratacağı şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira otomasyon teknolojilerinin üretim süreçlerinde yoğun olarak kullanılması ve emeğin bu süreçte sınırlı olarak var olması, firma verimliliğinin artmasına rağmen istihdam oranlarında bir artış gerçekleşmeyecektir (Global İlişkiler Forumu, 2020: 23). Daha yalın bir ifadeyle birçok alanda istihdamsız büyümenin yaşanabileceği ihtimali güçlenecektir. Öte yandan ücretli kesimin işsiz kalmasının bir diğer olumsuz yanı üretici konumunda iken bu kişilerin tüketici konuma geçmesidir. Zira kişilerin geçimlerini sağlayan gelirden eksik kalması ve dolayısıyla sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duyması nedeniyle durumun hem ekonomik hem de sosyal olumsuz etkilerini ortaya çıkarmaktadır.

2.2. VERGİ GELİRLERİ VE BÜTÇE DENGESİ AÇISINDAN ETKİLERİ

Covid-19 salgının etkili olduğu alanlardan bir diğeri de devlet bütçesinin gelir ve gider kalemleridir. Salgın sürecinde ekonomide yaşanan daralma, bazı sektörlerin durma noktasına gelmesi, işsizlik oranlarında yaşanan artışlar ile birlikte salgının bu olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik uygulanan bazı politikalar (özellikle salgın nedeniyle ortaya çıkan mücbir hali ile vergi tahsilatının ertelenmesi, bazı vergi uygulamalarının ertelenmesi (Konaklama Vergisi uygulaması Ocak 2021' e kadar ertelenmiştir), mükellef lehine uygulamaya konulan vergi beyanname verme ve tahakkuk eden vergi ödeme sürelerinin ertelenmesi, 65 yaş üstü sokağa çıkma yasağı kapsamında olan mükelleflerin beyanname verme ve vergi ödeme ödevlerinin yasağın sonuna kadar ertelenmesi gibi bazı politikalar) devletler için en temel gelir

kaynağı olan vergi gelirlerini olumsuz yönde etkilediği gibi, salgının yayılım hızının minimize edilmesi, salgın dolayısıyla zarar gören kesimlerin korunması amacıyla alınan tedbirler (gelir düzeyi düşük olan kesimlere maddi destek sağlanması gibi.) kamu harcamalarında artışa neden olmuştur (Eroğlu, 2020: 231; Saraçoğlu & Özcan: 2021:33). Bütçe gelir ve giderleri arasında oluşan bu fark bütçe açıklarına ve bütçe dengesinde bozulmalara neden olmuştur.

Tablo 3. Merkezi Yönetim Bütçesi Aylık Gerçekleşmeler (2020)

Aylar	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi	Bütçe Dengesindeki Değişim (2019'a göre)
Ocak	100.669	122.170	21.501	322,4
Şubat	93.499	86.136	-7363	56,1
Mart	91.162	47.443	-43.719	-78,6
Nisan	108.443	65.245	-43.198	-135,8
Mayıs	85.446	68.145	-17.370	-43,5
Haziran	85.643	66.272	-19.370	-60,7
Temmuz	116.225	86.529	-29.696	-399,9
Ağustos	80.345	108.566	28.220	4.797,1
Eylül	108.580	78.916	-29.665	-67,5
Ekim	97.658	92.766	-4.892	67,2
Kasım	96.316	109.746	13.430	72,7
Aralık	138.250	97.559	-40.691	27,9

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2020). “Merkezi Yönetim Bütçesi Aylık Gerçekleşmeleri”, (Çevrimiçi), Merkezi Yönetim Bütçesi Aylık Gerçekleşmeleri- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı - SBB, 29.04.2021.

Covid-19 salgını ile devletin mali yüklerinde artışa neden olmuş, üretimin azalması ve ekonomik alanda yaşanan daralmaya bağlı olarak genel anlamda gelir kaynakları azalmıştır. 2020 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Aylık Bütçe Gerçekleşmeleri adıyla yukarıda düzenlenen tabloda görüldüğü gibi salgının bütçe dengesi üzerindeki etkisinin 2019 yılına göre değişimine bakıldığında özellikle salgının ilk kez görüldüğü ve ilk dalganın yaşandığı Mart ayı da dahil olmak üzere Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında bir önceki yıla göre gerçekleşen değişim sırasıyla yüzde -78,6, -135,8, -43,5, -60,7 ve -399,9 oranlarında daha fazla olmuştur. 2021 yılının ilk üç aylık süreci olan Ocak, Şubat ve Mart aylarında ise bu değişim oranları yüzde -212,3, 414,7 ve 154,4 şeklinde gerçekleşmiştir.

Covid-19 süreci vergilere ilişkin genel değerlendirme yapacak olursak; vergilerin devletin üstlenmiş olduğu fonksiyonları yerine getirmede başvurdukları en temel ve istikrarlı gelir kaynakları olması, bununla birlikte kriz dönemlerinde önemli bir maliye politikası aracı olma özelliği Covid-19 sürecinde de geçerli olmuştur. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de para politikasıyla birlikte maliye politikası eşanlı uygulanmış, bu bağlamda vergilerle salgından etkilenen sektörlere ve firmalara destek sağlanmıştır. Türkiye’de bu çerçevede alınan ve Hazine ve Maliye Bakanlığınca salgının ekonomiye etkilerinin azaltılması amacıyla açıklanan “Covid-

19 Ekonomik İstikrar Kalkın Paketi” inde de sıralanan vergisel anlamda bazı tedbirler şunlardır: “Mükelleflerin muhtasar beyanname, Katma Değer Vergisi (KDV) ve sigorta primlerinin 6 ay süreyle ertelenmesi, tüm gelir vergisi mükelleflerinin (1,9 milyon mükellef) mücbir sebep kapsamına alınması, vergi beyanname verme ve tahakkuk eden vergilerin ödeme süresi ertelenmesi, beyannamelere istinaden tahakkuk eden vergilerin ödeme sürelerinin altışar ay uzatılması, 65 yaş üstü sokağa çıkma yasağı kapsamında olan mükelleflerin beyanname verme ve vergi ödeme ödevlerinin yasağın sonuna kadar ertelenmesi Konaklama Vergisi uygulanmasının 2021 Ocak ayına kadar ertelenmesi, yurtiçi taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranı %18’den %1’e indirilmesi”. Bu tedbirler salgının olumsuz etkilerini bertaraf etmek amacıyla uygulanan genişletici nitelikteki maliye politikaları içerisinde vergilerin etkin bir araç olarak kullanıldığı göstermektedir.

3. GENEL ANLAMDA SERBEST BÖLGELER VE COVID-19 ETKİSİ

¹⁴ Genel olarak serbest bölgeler ile anlatılmak istenen bir ülkenin ulusal sınırları içerisinde yer alan ve gümrük sınırlarının dışında kalan yerlerdir. Serbest bölgeler genellikle uluslararası liman veya havaalanı bölgelerine daha yakın bir alanda kurulmakla birlikte bölgelerde yer alan firmalar ithalat ve ihracat kısıtlamalarından muaftırlar. Bu firmalara esasında uluslararası küresel pazarlara girme ve rekabet etme fırsatı sunulmaktadır. Serbest bölgeler gümrük vergisi gibi birçok sınırlayıcı uygulamaların en az olduğu alanlar olarak ifade edilmektedir (Atik, 1998: 1).

Türkiye’de ise serbest bölge girişimlerinin tarihi 1927’ye kadar uzandığını söylemek mümkündür. 1927 yılında kabul edilen “Serbest Mıntıka Kanunu” ile serbest bölgelere yönelik ilk girişim gerçekleşmiştir. Söz konusu girişimden istenen başarı sağlanamamış ve 1947 yılında 4893 sayılı yasa gereğinde “serbest yer” kurulmasına karar verilmiştir. ³⁶ 1953 yılında 6209 sayılı “Serbest Bölge Kanunu” çıkarılmış ancak kanun işlerlik kazanamamıştır. Serbest bölgelere ilişkin esaslı dönüşüm ve yaklaşım 1980 sonrası ekonomi politikalarının değişimi neticesinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda 1985 yılında çıkarılan 3218 sayılı “Serbest Bölgeler Kanunu” bunun en somut örneğini oluşturmuştur (Atik, 1998: 1).

Bu kanunla Türkiye’de serbest bölge faaliyetleri hız kazanmış ve “sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ve çeşitlenmesi ile gerek duyulan ara ve ham madde ithalatının ve yapılacak düzenlemelerle transit mal geçişinin ihracatın kolaylaştırılması, istihdamın artırılması ve ekonominin canlanması” amaçlanmıştır (Üçışık, 1998: 246).

Serbest bölgelerde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler dünya genelinde farklılık göstermektedir. Bu farklılığın nedeni; ülkenin, bölgenin, yatırımcının ve kullanıcıların ekonomik ve ticari faaliyetlerden beklentilerinin değişiklik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Ancak genel olarak serbest bölgelerde aşağıdaki faaliyetlerin gerçekleştiği söylenebilir (Ortakarpuz, 2020: 18):

- ✓ Üretim ve eşyanın niteliğini değiştiren çeşitli işleme faaliyetleri
- ✓ Ticari mal alım ve satımı,
- ✓ Depoculuk hizmetleri
- ✓ İşyeri kiralama faaliyetleri
- ✓ Montaj ve demontaj işlemleri
- ✓ Bakım ve onarım faaliyetleri
- ✓ Bankacılık ve finans hizmetleri, finansal kiralama vb. uygulamalar
- ✓ Kıyı Bankacılığı sistemi faaliyetleri
- ✓ Sigortacılık Uygulamaları
- ✓ Çeşitli diğer konulara ilişkin faaliyetler

İlk kuruluş dönemlerinde ağırlıklı olarak emtia üretimine dayanan serbest bölgelerde zamanla farklı alanların özellikle hizmet sektörüne yönelik faaliyetlerin yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Aşağıda yer alan Tablo 4'te Türkiye'de etkin bir şekilde faaliyette bulunan bazı serbest bölgelerin sektörel yoğunlaşma alanlarını göstermiştir.

Tablo 4. Serbest Bölgelerde Sektörel Yoğunlaşma

İstanbul	AHL	Hizmetler ve yazılım
Antalya		Yat inşası, medikal aletler
Kocaeli		Gemi inşası
Avrupa		Hazır giyim
Mersin		Hazır giyim
Bursa		Otomotiv alt endüstrileri
İzmir		Deri
TÜBİTAK-MAM		Ar-Ge faaliyetleri
Adana-Yumurtalık		Gemi tamir ve bakımı

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, "Ekonomik Görünüm: Mart 2021", (Çevrimiçi), https://ticaret.gov.tr/data/_Mart_2021.pdf, 25.04.2021.

Lojistik merkezler olarak öneme sahip olan serbest bölgeler önemli avantajlara sahiptir. Bu bölgelerde firmaların faaliyet süreleri ruhsatlarında yazılı belirli bir süre (hazır işyeri kiralayan kiracı ve/veya kullanıcı firmalar için 15 yıl, kendi işyerini inşa eden üretici-yatırımcı-kullanıcı firmalar için 45 yıl gibi) olduğundan orta ve uzun vadede geleceği planlayabilme, bölgede elde

edilen kazançları hiçbir izne tabi olmaksızın transfer edebilme, ticaret kolaylığı, başvuru ve faaliyet sürecinde minimum bürokratik prosedür ve dinamik işletme yöntemi, uygun ve ucuz alt yapı, tedarik zinciri imkanlarından yararlanma olanağı gibi avantajları olmakla birlikte en önemli avantajlardan biri vergisel anlamda sağlanan avantajlardır (Aslaner & Çobanoğlu, 2016: 7-9). Nitekim serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalara Kurumlar Vergisi (KV) muafiyeti, Gelir Vergisi (GV) Muafiyeti, Gümrük Vergisi muafiyeti, Emlak Vergisi muafiyeti, üretimin yüzde seksen beş ve fazlasını ihraç edilme şartı ile GV stopajı desteği gibi tanınan birtakım muafiyetler yanında bazı istisnalar da sağlanmıştır (Koçak, 2016: 50). Tablo 5. serbest bölgelerde sağlanan vergi istisnalarına ilişkin genel bir özeti içermektedir.

Tablo 5. Serbest Bölgelerde Sağlanan Vergi İstisnaları

Vergi İstisnası	İmalatçılar	Diğer Ruhsatlar	
		Lojistik Hizmetler	Diğer Ruhsatlar
Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası	Var (AB üyeliğine kadar)	Var (AB üyeliğine kadar)	Yok
Gelir Vergisi Stopajı İstisnası	21- %85 ihracaat şartına Bağlı (Belirli Yatırımlar için CBK ile %50'ye kadar düşebilir)	Yok	Yok
Damga Vergisi, Harç İstisnası	6 Var (AB üyeliğine kadar)	Var (AB üyeliğine kadar)	Var (AB üyeliğine kadar)
Gümrük Vergisi İstisnası	Var	Var	Var
Emlak Vergisi İstisnası (Yatırımcılar)	Var	Var	Var
Taşımacılıkta KDV İstisnası	Var	Var	Var

(1) Stratejik, öncelikli veya büyük ölçekli yatırımlar ile proje bazında desteklenmesine karar verilen yatırımlar için bu oran Cumhurbaşkanlığı kararı ile %50'ye kadar indirilebilir. Ayrıca, bu yatırımlara yönelik olarak mal giriş-çıkışlarında tahsil edilen Özel Hesap ücretlerinin oranları (binde 1- binde 9) Cumhurbaşkanlığı kararı ile sıfıra kadar indirilebilir.

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, "Devlet Yardımları Rehberi", (Çevrimiçi), https://ticaret.gov.tr/data/5b87fac913b8761160fa1cf0/Devlet_Yardimlari_Rehberi.pdf, 25.04.2021.

Yukarıda belirtilen muafiyet ve istisnaların yanı sıra vergisel anlamda serbest kâr transferi imkânı ile bu bölgelerde elde edilen kâr ve iratlar Türkiye veya diğer ülkelere (kambiyo mevzuatına uygun olacak şekilde) vergilendirilmeden transfer edilebilmektedir. Yine bu bölgelerde KDV'siz mal satın alımı avantajı ile (Türkiye'den serbest bölgelere yapılan satışlar ihracat hükmünde olduğundan) firmalar ihraç fiyatına KDV'siz mal satın alabilmektedir (Ağ, 2018). Tüm bu düzenlemeler serbest bölgeler özelinde ülke ekonomisinde toplam yatırım hacminin artırılarak üretimin ve istihdamın artırılması, sektörel ve bölgesel anlamda geri kalmış alanların kalkınması amacına hizmet etmektedir. Nitekim yatırım hacmini, ihracatı,

üretim olanaklarını, istihdamı arttırmak ve sektörel ve bölgesel anlamda geri kalmış alanların kalkınmasına hizmet etmek amacıyla özel bir statü ve kanun ile kurulan serbest bölgelerde 2021 yılı itibariyle aktif bir şekilde faaliyet gösteren 18 serbest bölge bulunmakta olup, bu serbest bölgeler 2021 yılı Mart ayı itibariyle 79.863 kişiye istihdam sağlamıştır (Ticaret Bakanlığı, 2021).

Covid-19 sürecinin ekonomilerde ortaya çıkardığı olumsuz etkinin en iyi gözlemlendiği alanlardan birisi de ticaret hacmi ve ticaret hareketliliği üzerinde yarattığı etkidir. Bu bağlamda serbest bölgelerin ticaret hareketliliği salgın öncesi ve sonrası süreci içerecek bir periyotta incelendiğinde; 2019 yılında bölgelerden yurtdışına olan ticaret hareketliliği 7,978 milyon dolar iken 2020 yılında 7,727 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu durum salgının yayılmasının önlenmesi amacıyla alınan tedbirlerin ticari faaliyetler ve ticari anlamdaki hareketlilik üzerinde oluşturduğu olumsuz etkinin serbest bölgeler ticaret hareketliliği için de geçerli olduğunu göstermektedir. 2021 yılı Ocak-Mart dönemi itibariyle toplam ticaret hacmi 5,9 milyar dolar olarak gerçekleşen serbest bölgelerin yurtiçinden bölgelere, bölgelerden yurtdışına, yurtdışından bölgelere ve bölgelerden yurtiçine olan ticaret hareketliliğinin yıllar içindeki seyri ise Tablo 6’te yer almaktadır.

Tablo 6. Serbest Bölgeler İtibariyle Yıllık Ticaret Hareketliliği (Milyon ABD Doları)

Milyon dolar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Yurtiçinden Bölgelere	2,971	2,887	2,732	2,205	2,125	2,376	2,563	2,665	2,574
Bölgelerden Yurtdışına	7,071	7,701	7,958	7,494	7,041	7,525	8,147	7,978	7,727
Yurtdışından Bölgelere	7,257	7,49	7,059	6,55	5,868	6,404	6,453	5,633	7,028
Bölgelerden Yurtiçine	5,754	5,162	4,683	4,012	3,999	4,073	3,766	3,379	4,729
Toplam Ticaret Hacmi	23,053	23,24	22,432	20,261	19,033	20,378	20,929	19,656	22,058

Ticaret Bakanlığı, “Ekonomik Görünüm: Mart 2021”, (Çevrimiçi), https://ticaret.gov.tr/data/_Mart_2021.pdf, 25.04.2021.

4. COVID TEDBİRLERİ ÇERÇEVESİNDE SERBEST BÖLGELER

Serbest bölgelere kuruluşundan itibaren sağlanan teşviklerin yanı sıra olağan üstü bir dönem olan salgın sürecinde de bir dizi tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin öncelikli hedefi salgının etkilerinin sınırlandırılabilmesi ve istihdamda sürekliliğin sağlanmasıdır. Lojistik merkezler

olarak 5 öneme sahip olan serbest bölgelere yönelik salgın sürecinde alınan önlemlerden biri 09.06.2020 tarihli ve 31150 sayılı Resmî Gazete yayımlanan “İhtisas¹ Serbest Bölgelerinde Sağlanacak Destekler Hakkında Karar” ile çıkarılmıştır. Söz konusu karar ile “ihtisas” üretiminin gerçekleştiği serbest bölgelerde uluslararası rekabet gücünün geliştirilmesi ve ihracat ve hizmet gelirlerinin artırılması hedeflenerek ücret, kira ve kredi kapsamında destekler sunulmasına karar verilmiştir. Söz konusu karar ile kullanıcılara “Nitelikli Personel Ücret Gideri Desteği” kapsamında “*tam zamanlı olarak istihdam ettikleri ya da edebilecekleri azami on personele ödedikleri ücret dâhilindeki giderleri için*” destek sunulmuştur. Üretim süreci içerisinde emeğin bir girdi ve bir maliyet kalemi olduğu düşünüldüğünde serbest bölgelerin temel hedeflerinden birini oluşturan “istihdam sağlamaya” yönelik bu adım önemlidir. Zira ekonominin daralma dönemlerinde maliyetlerin artması firmaların yeni istihdam yaratmasını önlemenin dışında küçülmeye gitmek gibi bir dizi kararlar almasına yol açabilmektedir. Bu anlamda Ticaret Bakanlığının istihdamı korumak adına sunmuş olduğu ücret tedbirinin anlamlı olduğunu söylemek mümkündür. 10 Bir diğer maliyet kalemini oluşturan kira bedellerine yönelik destek sunulmuştur. Bu kapsamda kira gideri desteği; kullanıcının, bölge işleticisi veya başka bir kullanıcıyla akdettiği arazi veya bina kira sözleşmesi kapsamındaki kira harcamaları için kira giderinin %50’sini ve yıllık 75.000 ABD dolarını aşmayacak şekilde destek miktarı belirlenmiştir. İhtisas bölgeleri için alınan diğer önlem ise Faiz veya Kâr Payı Giderleri için alınmıştır. Böylece ilgili kullanıcılara 5 sabit yatırımlarının finansmanında kullanacakları 5 yatırım kredilerinin faiz veya kâr payı giderleri için 5 yatırım tutarının %50’sini ve 10 milyon ABD dolarını aşmayacak şekilde destek sunulması kararlaştırılmıştır. İhtisas bölgeleri için sunulan bu desteklerin süresinin 5 ila 10 yıl arasında değişim göstermesi ve salgın sonrasında bu bölgelerin canlı tutulmasının sağlanması için önemlidir. Öte yandan ihtisas bölgelerine böylesi faydaların sağlanması bu bölgelerin 23 “Ar-Ge yoğun, yüksek katma değerli, inovasyon ve teknoloji odaklı mal ve hizmet sektörlerinde, uzmanlaşma temelinde faaliyet gösterdikleri için” önemlidir. Bu yolla firmaların yatırım kararlarına pozitif etkiler sağlanacak ve firmanın temel ihtiyaçlarına destekler sunulacaktır (Ticaret Bakanlığı, 2021).

Serbest bölgeler özelinde alınan bir diğer tedbir ise 06.02.2021 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 3516 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıdır. Söz konusu karar, 16 “serbest bölgelerde ürettikleri ürünleri yurt dışına ihraç eden mükelleflerin istihdam ettikleri personele ödedikleri

28
¹ İhtisas serbest bölgeleri Ar-Ge, katma değer ve yüksek teknoloji içerikli mal ve hizmet ihracatı payının artırılması amacıyla Ticaret bakanlığı tarafından faaliyet 22 geçirilmiş bir projedir. Bu kapsamda, 20/02/2020 tarihinde İstanbul İhtisas Serbest Bölgesi ilan edilmiştir (Ticaret Bakanlığı, Ekonomik Görünüm Mart 2021, Çevrimiçi, https://ticaret.gov.tr/data/_Mart_2021.pdf, 25.04.2021).

20

ücretler üzerinden asgari geçim indirimi uygulandıktan sonra hesaplanan gelir vergisini, verecekleri muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden indirilmek suretiyle terkin etmelerine ilişkin en az ²⁹ FOB bedeli ihrac oram 2020 yılı için %85'ten %80'e düşürülmesi" hükmünü içermektedir. Bu hükmün istihdam açısından önemi ise ücret tabanlı istihdam teşviki sunmasıdır. Tıpkı ihtisas bölgelerinde olduğu gibi personel ücretleri üzerinden firmaların yararlandırılarak ¹² istihdam, ilave istihdam, ihracat gibi koşullara bağlı olarak ve tahakkuktan terkin yöntemiyle işverenlerin istihdam maliyetlerini düşürmek hedeflenmektedir. Böylece belirli bölgeler içerisinde çalışan nitelikli personelin gelir vergisi yüklerini azaltan teşvik uygulamaları ücret tabanlı gerçekleşmektedir (Demirli, 2015: 142). Serbest bölgelere yapılan bu teşviklerin istihdam üzerindeki etkisi şöyledir; Serbest bölgelerdeki yatırımcı firmalar ihtiyaç duydukları işgücü taleplerinin önemli bir kısmını faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ülkeden karşılamaktadırlar. Öte yandan serbest bölgeye mal ve hizmet sağlayan diğer firmaların da söz konusu operasyon işlemleri için serbest bölge dışında da istihdam ettikleri işgücünü de düşünüldüğünde istihdam miktarını etkileyecektir. Sonuç olarak, serbest bölgelerin cazip hale getirilmesi ve iktisadi faaliyetlerinin arttırılması kuşkusuz istihdama olumlu anlamda yansıyacaktır (Öztaşkın, 2020: 14).

Bir diğer düzenleme ise ¹ Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan "Covid-19 Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi" ile gerçekleştirilmiştir. ¹⁵ 18 Mart 2020'de Ekonomik İstikrar Kalkanı adı verilen 260 milyar TL'lik (38,3 milyar dolar) yeni bir ekonomik yardım paketi ¹¹ açıklanmıştır. Öncelikli olarak salgından etkilenen tüm firmalara işe devam kredi desteği sunulmuştur. Bu bağlamda çalışan sayılarında azaltma yapılmaması ön koşulu ile firmaların istihdam oranlarını sabit tutarak ³³ hem firmayı hem de çalışanları koruyucu bir önlem düşünülmüştür. Öte yandan ihracatçılara stoklarını eritmeleri için 1 yıldan fazla süre verilmiştir. Böylece ihracatta salgın sürecinde yaşanan ²⁵ geçici yavaşlama sürecinde kapasite kullanım oranlarının korunması amacıyla ³⁹ stok finansman desteğini verilmiştir. İstihdam bağlamında bir diğer önlem ise kısa çalışma ödeneğinin başlatılmasıdır. Kısa çalışma ödeneğinin² devreye girmesi ile firmaların ekonominin daralma dönemi nedeniyle işgücü talebinde azaltmaya

3

² Kısa çalışma ödeneği 25/8/1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'na göre sigortalı sayılan kişileri hizmet akdine tabi olarak çalıştıran işverenin, genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle, işyerindeki haftalık çalışma sürelerini geçici olarak önemli ölçüde azaltması veya işyerinde faaliyeti tamamen veya kısmen geçici olarak durdurması hallerinde işçilere ödenmektedir. 2019 yılının ilk altı ayında 61.761 kişi kısa çalışma ödeneği almaya hak kazanmış olup, 55.960 kişiye toplam 110.018.849 TL ödenek ödenmiştir. 2020 yılının ilk altı ayında ise 3.634.076 kişi kısa çalışma ödeneği almaya hak kazanmış olup, 3.596.629 kişiye toplam 13.829.648.807 TL ödeme yapılmıştır (Demir, 2021: 2,4).

11
gitmelerini önlemek hedeflenmiştir. Yine teknoloji geliştirme bölgesinde yer alan firmalardan 2 ay boyunca kira alınmayacağı kararlaştırılmıştır. Böylece Ar-Ge ve tasarım firmalarını da içerecek şekilde 2 ay boyunca kira ödemelerinin ertelenmesine karar verilmiştir. Pakette ayrıca yukarıda da sayılan vergisel anlamda birçok tedbirde sıralanmıştır (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020).

5. GENEL DEĞERLENDİRME

2020 yılı itibariyle etki alanı genişleyen salgının yayılımını engellemek amacıyla sosyal mesafeli yeni yaşama uyum sağlamaya yönelik getirilen bir dizi tedbirler ekonomik faaliyetlerde aksaklıkları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda ülkeler ekonomide yaşanan durgunluğu gidermeye yönelik genişletici para ve maliye politikaları ile bir dizi önlem paketleri açıklamıştır. 2018 yılında yaşadığı döviz darboğazının etkileri devam ederken salgının olumsuz ekonomik etkileri ile karşı karşıya kalan ülkemizde de salgının etkilerini minimize etmeye yönelik tedbirler alınmıştır.

Serbest bölgeler ülke sınırları içinde yer alan, kabul bakımından gümrük sınırları dışında tutulan ve devlet destekleriyle rekabetçi avantaj kazandırılan ve 9
ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı alanlardır. Özellikleri itibariyle ticaretin spesifik bir uygulaması ve ülkeler açısından statik ve dinamik faydaya sahip olan bu alanlarda ortaya çıktığı ve küresel boyutlara ulaştığı ilk andan itibaren ekonomide yer alan her alanı az veya çok etkisi altına alan Covid-19 salgının olumsuz etkilerinden pay almıştır. Bu bağlamda salgının ülke ekonomisindeki etkilerinin sınırlandırılması, ekonomik faaliyetlerde, üretimde ve istihdamda sürekliliğin sağlanması amacıyla uygulanan politikalar ile açıklanan bir dizi ekonomik ve mali önlemler paketi içerisinde ülke kalkınmasında öneme sahip serbest bölgelere yönelik düzenlemelere de yer verilmiştir.

Salgının ekonomi üzerindeki daraltıcı etkisini gidermeye yönelik olmak üzere genişletici maliye politikası uygulanmış, bu çerçevede kamu harcamaları arttırılmış, doğrudan finansman desteğinin yanı sıra vergisel anlamda da birtakım kolaylıklar sağlanmıştır. Vergilemeye ilişkin tedbirler genel anlamda dolaylı ve dolaysız vergilere yönelik şekli ve maddi ödevlere ilişkin sürelerin uzatılması, ertelenmesi şeklinde olmakla birlikte işlemlerin elektronik ortamlardan yürütülmesinin yaygınlaştırılması sağlanarak salgının bulaş riskinin azaltılmasına da katkıda bulunulmuştur. Birçok vergisel düzenlemeden muaf olan serbest bölgelere yönelik alınan vergisel önlemlere baktığımızda söz konusu olağanüstü süreçte bu bölgeler için sağlanan en

önemli gelişmenin serbest bölgelere yönelik “ücret stopajı teşviki” için aranan % 85’lik ihracat oranı şartının %80 olarak uygulanmasını söyleyebiliriz.

Salgın sürecinde serbest bölgelere yönelik alınan genel istihdam tedbirlerine bakıldığında bu önlemlerin ücretleri sübvansede edici, işten çıkarmayı sınırlandırıcı ve istihdamın oranını koruyucu nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. İstihdama ve işgücünün niteliğine ilişkin ise yeni başka önlemlerin de alınabilmesi mümkündür.

2020 yılında küresel ölçekte etkisi görülen ve “pandemi” olarak ²¹ Dünya Sağlık Örgütü tarafından ilan edilen Covid-19 salgını sonucu oluşan kırılgan yapı alınan tedbirler ve uygulanan politikalarla azaltılmaya çalışılmışsa da küresel ölçekte etkisi olan ve gelişmiş ülkelerde dahil olmak üzere tüm ülkelerin ekonomik ve mali yapılarında, sağlık sistemlerinde, sosyal ve kişisel yaşayış tarzlarında ve diğer pek çok alanda ciddi olumsuz etkiler bırakan bu krizin yine küresel anlamda alınacak bir takım tedbirlerle aşılması mümkün olabilecektir.

bildiri

ORJİNALLİK RAPORU

%**23**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**22**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**3**

YAYINLAR

%**7**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

%**3**

2

ticaret.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**2**

3

islamiktisadi.net

İnternet Kaynağı

%**2**

4

www.hurriyet.com.tr

İnternet Kaynağı

%**2**

5

abmevzuat.com

İnternet Kaynağı

%**1**

6

www.ekonomi.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

7

www.researchgate.net

İnternet Kaynağı

%**1**

8

acikerisim.ticaret.edu.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

9

anyflip.com

İnternet Kaynağı

%**1**

10	www.orgtr.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
11	www.ihkib.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	ijmeb.org İnternet Kaynağı	<% 1
13	www.dw.com İnternet Kaynağı	<% 1
14	www.oaib.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
15	Submitted to Anadolu University Öğrenci Ödevi	<% 1
16	www.ogsmm.com İnternet Kaynağı	<% 1
17	www.bcb.gov.br İnternet Kaynağı	<% 1
18	bulentagaoglu.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1
19	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
20	www.gib.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
21	ia.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1

22

pirsan.com.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

23

www.transmetro.com.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

24

Submitted to Ankara University

Öğrenci Ödevi

<% 1

25

www.haberturk.com

İnternet Kaynağı

<% 1

26

Submitted to International Business School

Öğrenci Ödevi

<% 1

27

Submitted to Istanbul Aydin University

Öğrenci Ödevi

<% 1

28

www.dunya.com

İnternet Kaynağı

<% 1

29

www.muhammetakdere.com.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

30

www.ktvu.com

İnternet Kaynağı

<% 1

31

docplayer.biz.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

32

josc.selcuk.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

33

www.akparti.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

34

"Public Financial Management Reforms in Turkey: Progress and Challenges, Volume 2", Springer Science and Business Media LLC, 2020

Yayın

<% 1

35

Claudia Simone Cavassani. "Estimativa de ingestão de aditivos alimentares com potencial cancerígeno pela população brasileira", Universidade de Sao Paulo, Agencia USP de Gestao da Informacao Academica (AGUIA), 2020

Yayın

<% 1

36

ets.anadolu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

37

gorerymm.com

İnternet Kaynağı

<% 1

38

www.turkiyeklinikleri.com

İnternet Kaynağı

<% 1

39

www.alomaliye.com

İnternet Kaynağı

<% 1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat